

खाना, खेतीपाती र पर्यावरण हिडाई तालिम

हिड्दै, हेदै र सिक्दै

फोटो: टीका भट्टराई

पृष्ठभूमि

अहिले हाम्रो सामाजिक, सांस्कृतिक, राजनैतिक तथा आर्थिक अवस्थामा व्यापक फेरबदल आएको छ। यो कुरा हामी समाजका विभिन्न तह र सामाजिक सञ्जालमा उठाइने हजारौं प्रश्नहरूबाट पनि थाहा पाउन सक्छौं। तर, यिनको सम्बोधन गर्न आवश्यक विश्लेषण गर्ने क्षमता र आलोचनात्मक चेत दुवै पर्याप्त छैन।

खासगरी, हाम्रो सामान्य ज्ञान र शिक्षा पद्धतीले व्यवहारिक अभ्यासहरूबाट सिक्न प्रोत्साहित गर्न सक्ने छैन। विद्यालय र विश्वविद्यालयहरूले नविनतम खोज, सिर्जनशीलता र सामाजिक जिम्मेवारी बोध भएका दृढ र जुजारु विद्यार्थी तयार गर्न सकेका छैनन्। यसले हामीलाई पुराना र असान्दर्भिक बन्दै गएका विचारको घेरा भन्दा बाहिर निस्केर भविष्यमुखी हुनबाट बञ्चित गरिरहेको छ। फलस्वरूप हामी धेरैले आफैँलाई र अन्यलाई प्रश्न सोध्ने वा जिज्ञासा राख्ने आँट समेत गुमाउँदै गइरहेका छौं।

हामी र हाम्रो समाज व्यक्तिवादी, बजारमुखी, र पैसामुखी बन्दै गएको छ। यसले हाम्रो बीच सामुदायिकता र सहकार्य खलबल्लिँदै गएको छ। अहिले पैसा सबैथोक भन्ने सोचाई हावी भईरहेको छ। यसले गर्दा मानव, समाज, प्रकृति र स्वास्थ्य अवस्थावारे उदासीनता बढ्दै गएको छ।

यी चुनौतीको सामना गर्न हामीलाई वर्तमान पद्धति र विचारभन्दा उन्नत रूपान्तरणमुखी सिकाइको खाँचो छ। यो त्यतिखेर मात्र सम्भव हुन्छ जतिखेर हामी अहिलेको पद्धति, विचार र यस्तो विचार राख्ने सबैका विचार विरुद्धमा आलोचनात्मक हुन तयार हुन्छौं।

अन्य कुरासँगै अहिले खाना, खेतीपाती र पर्यावरण सबैभन्दा संकटमा छ। हाम्रो वरिपरिको वातावरण दिन प्रतिदिन विग्रदो छ। हामीले खाने खानेकुरा भन्नै विग्रदो छ। रसायन तथा विषादीको प्रयोग दिन प्रतिदिन बढ्दो छ। रसायन र विषादी विना उत्पादननै हुँदैन भन्ने सोच बढेको छ।

यस अर्थमा यो तालिम खाना, खेतीपाती र पर्यावरणको सवालमा दिशानिर्देश, पुर्नताजकी र फर्केर हेर्ने समिक्षात्मक ज्ञान, सिप तथा अवधारणा निर्माण गर्ने तयार गरिएको हो। खासगरी, यो तालिमले खाना, खेतीपाती र पर्यावरणका आधारभूत सवालहरूलाई फर्केर हेर्ने, किसानहरूका व्यवहारिक अभ्यासबाट सिक्न र उनीहरूले गरेका असल अभ्यासहरूबाट उत्प्रेरित हुन सहभागीहरूलाई मद्दत गर्दछ।

हामीले यस्तो तालिम विगत १५ वर्षदेखि सञ्चालन गर्दै आएका छौं। यो तालिम, खाना, खेतीपाती र पर्यावरणका मूल अवधारणालाई व्यवहारको कसीमा राखेर सिक्न र मनन गर्न प्रभावकारी सावित भएको छ।

तालिमको उद्देश्य

- अवलोकन तथा अभ्यासकर्ताको अनुभवबाट सिकेर खाना, खेतीपाती र पर्यावरणबीचको अन्तरसम्बन्धबारे आलोचनात्मक चेत बढाउने।
  - खाना, खेतीपाती र पर्यावरणका अवधारणा र अभ्यासहरूलाई सँगसँगै फर्केर हेर्दै भविष्यका लागि उपयुक्त सोच तथा अभ्यास निर्माण गर्न सघाउने।
  - शारीरिक, मानसिक र अन्तरमनबाट सिक्न तथा सिकाउन तत्पर बनाउने।

तालिममा प्रयोग हुने विधिहरू

- हिडाई, छलफल, अभ्यास र अवलोकन यसका मुख्य विधि हुन। अवधारणा, सिप र ज्ञान निर्माणलाई सन्तुलित गरी सहभागितात्मक विधिद्वारा सिक्ने सिकाउने अभ्यास गरिनेछ।
- यसका लागि समुदाय र प्रकृतिलाई सिकाइका मुख्य स्रोतहरू बनाइनेछ।

- सहभागीहरूलाई विषयगत ज्ञानको दायरा फराकिलो बनाउन सक्षम पादौं उनीहरूको आफ्नै विगत र समुदायबाट सिक्न उत्प्रेरित गरिनेछ।
- यो तालिम गर्दै, सिक्दै जाने मात्र भन्दा पनि एक पाइला अगाडि बढेर अरुले गरेको हेर्दै, आफै गर्दै, सिक्दै र सिकाउँदै जाने प्रक्रिया हो। यसमा फर्केर हेर्ने, गलतबाट सिक्न र सच्याउन उत्प्रेरित गरिने छ।

तालिमको अपेक्षा

- सहभागीहरू हिँड्दा हिँड्दै सिक्ने र सिक्दा सिक्दै हिँड्नेछन्, यसले सामुहिक भावनाको विकास र समूहकार्यको संस्कृति बुझ्न र व्यवहार गर्न समेत उत्प्रेरित हुनेछ।
- अभ्यासहरूको अवलोकन र विश्लेषणबाट आफ्नो सन्दर्भमा प्रकृतमैत्री कृषिका सवालमा ज्ञान बढ्नेछ।
- खासगरी खाना र खेतीपातीको प्राविधिक, साँस्कृतिक, वातावरणीय र आर्थिक आयामहरूका सवालहरू बारे जानकार हुनेछन्।
- आफु, परिवार र समाजमा प्रकृतमैत्री कृषिका मान्यता अनुरूप खाना र खेतीपातीबारे सिकाउन, अभ्यास गर्न र गराउन सघाउनेछन्।

तालिमको ढाँचा

यो आवासीय तालिम पाँच दिनसम्म सञ्चालन हुनेछ। यस तालिममा महाभारत श्रृंखलादेखि तराई मधेशको सीमानासम्मको गाउँले जीवन पद्धति, पर्यावरण र खेतीपातीको अवलोकनका साथै उनीहरूका अनुभव र अभ्यासहरूको सिकाइ आदान प्रदान गरिनेछ। सामुहिक सिकाइमा आधारित यो तालिममा आत्मआलोचना र आत्मबोधको सहज परिवेश सिर्जना गरी आफै सिक्न उत्प्रेरित गर्दै देखेको, सिकेको र जानेको कुरा एक आपसमा आदानप्रदान गर्न जोड दिइनेछ।

सहभागी छनौट प्रक्रिया

- कुनै किसिमले तालिमको उद्देश्य र अपेक्षा प्रति चासो भएको
- विद्यार्थी, संघ-सस्थामा आवद्ध सामाजिक अभियन्ता, अनुसन्धानकर्ता, तथा समाजका अग्रवादी गरेका व्यक्तित्व
- तालिम पश्चात सिकेका कुरालाई अभ्यासमा लान तत्पर व्यक्तित्व

(कृषि पढेका विद्यार्थी, जनजाति, दलित तथा महिला सहभागीलाई विशेष प्राथमिकता दिइनेछ साथै माथिका योग्यता भएका तालिम लिन इच्छुक व्यक्तिले आफु जस्तै अर्को व्यक्ति खोज्न वा सिफारिस गर्न सक्नुहुने छ।)

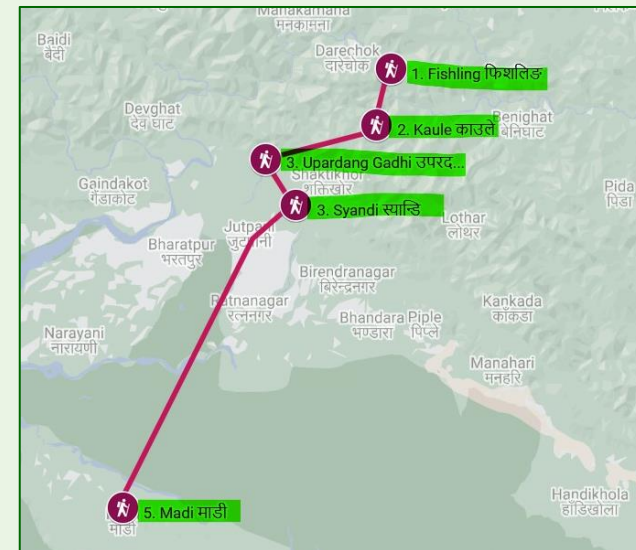
तालिमको विषयवस्तु

पहिलो दिन	तालिमको परिचय, अवधारणा र उद्देश्य हिडाई तालिमका मुख्य आयामहरू खाना र खेतीपातीको हाम्रो बुझाई
दोस्रो दिन	खेतीपातीको संस्कृति र परम्परागत खेतीपाती
तेस्रो दिन	जैविक कृषिका आधारभुत सिद्धान्त, यथार्थ र भ्रमहरू
चौथो दिन	किसानी एक सामाजिक उद्यम : मर्म
पाँचौ दिन	खाना, खेतीपाती, जनजीविका र विकासको अन्तरसम्बन्ध

समय अवधि

यो हिडाई तालिम जम्मा ५ दिनको लागि योजना गरिएको छ। २०८० जेष्ठ २८ देखि ३२ सम्म चितवन जिल्लामा सञ्चालन हुने यो तालिममा कम्तिमा दैनिक ४ देखि ५ घण्टासम्म हिड्नु पर्नेछ।

हिड्ने बाटो

तालिम शुल्क

तालिम शुल्क प्रति व्यक्ति रु १२,५००/- (अक्षरूपी बाह्र हजार पाँच सय मात्र) लाग्नेछ। यसमा पाठ्यक्रम शुल्क सहित खाना, बाँस र सम्पूर्ण यातायात खर्च समावेश गरिएको छ। यो बाहेकको अन्य भैपरि आउने खर्च आवश्यक अनुसार बोक्नु पर्नेछ।

आवेदन

तालिमका लागि इच्छुक व्यक्तिले आफ्नो परिचय, कृषि र पर्यावरणको विषयमा रुचि र अनुभव सहितको निवेदन अनलाईन फारम मार्फत पेश गर्नु पर्नेछ। अनलाइन फारमको लागि यस लिंकमा जानुहोस <https://tinyurl.com/walkingtraining>। पूर्ण आवेदन अन्तिम मिति २०८० जेठ १५ सम्म पेश गरिसक्नु पर्नेछ।

थप जानकारीका लागि सम्पर्क

सिन्द्रेला देवान

सम्पर्क नम्बर : ९८६१२२७३३

इमेल : deewan.sindrela@gmail.com,

paudelkrishne@gmail.com